

ТИПИ ЗАГОЛОВКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ФРАНЦУЗЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

У статті розглядається проблема заголовку як складової частини статті та лінгвосеміотична класифікація заголовків, що дозволяє розглянути розгортання образів жінок-політиків на матеріалах періодичних видань.

Ключові слова: *заголовок, міфологізований образ, жінка-політик.*

The article highlights the problematic of the title as inherent part of the article and the title lingvosemiotic classification, which allows to analyze the images of women politicians and is based on the periodicals' materials.

Key words: *title, mythologized image, women politicians.*

Заголовок є першим візуальним елементом тексту газетної статті, на який адресат звертає увагу. Аналіз цього елемента статті уявляється нам важливим, оскільки він займає стилістично сильно позицію. Існує багато визначень поняття "заголовок" [2; 3; 5], серед яких узагальненим варіантом усвідомлення цього терміну є пропозиція В. Іванова розглядати заголовок як "складову частину, постійний елемент газети – незмінний, повсякденний, завжди присутній у газетному номері" [2, с. 52]. Французькі студії з журналістики називають заголовок "центральними воротами" до публікації, з чого випливає особлива організаційна та апелятивна роль заголовків у СФПВ (сучасних французьких періодичних виданнях).

Для усвідомлення необхідності розгляду заголовків у кореляції з прагматичним ракурсом наших досліджень мовних особливостей міфологізованих образів французьких жінок-політиків, вважаємо важливим засвідчити характерні риси та функції заголовку як текстоформуючого та текстоутворюючого конституента газетної статті. Так, французький семіотик Р. Барт аналізував заголовок у ринковому аспекті: заголовок – це маркер тесту, призначений для виділення його з-поміж інших з метою продажу [1, с. 300]. Окрім функції маркування тексту з економічною метою журналісти та лінгвісти виділяють такі функції заголовку як номінативна, інформативна, рекламна, графічно-видільна [3; 5], які можна узагальнено означити як функцію економії зусиль адресата-читача. Окремо виділяють також експресивно-оцінну та інтегруючу функції [6, с. 78].

Досліджувані нами сучасні французькі періодичні видання, а саме Le Monde, Le Figaro, L'Express та Le Point поєднують риси суспільно-політичних та розважальних видань, проте варто зазначити, що розміщувана на їх шпальтах інформація політико-економічного характеру є досить серйозною, що дозволяє розглядати деякі з них (а саме Le Monde) у ракурсі ділової преси. У виданнях суспільно-політичного характеру двома основними

завданнями заголовку є демонстрація теми статті (інформативна) та привертання уваги читача (рекламна). Враховуючи різноманітність аудиторії суспільно-політичних видань, заголовки мають бути не тільки інформативними, а й яскравими, що зумовлює використання різних стилістично маркованих мовних засобів.

У фокусі нашого дослідження ми вважатимемо релевантними функціями заголовків усі вищезазначені, окрім графічно-видільної як такої, що реалізується немовними засобами. Ми приймемо за гіпотезу, що мовні особливості міфологізованих образів французьких жінок-політиків, можна аналізувати на номінативному, інформативному та апеляційному рівнях заголовків так само, як їх можна дослідити на текстовому матеріалі статті. Так, прикладом номінативної функції заголовку газетної статті є заголовки *Le problème catalan de Marine Le Pen; Aubry et Royal, retour sur scène*; прикладом інформаційної функції заголовків у СФПВ слугують такі заголовки: *NKM candidate à la mairie de Paris; Municipales: Bertrand Delanoë tacle NKM "Mme Condescendante"*. Характеризаційні ознаки та кінцеві цілі апелятивної та експресивно-оцінної функцій заголовку газетної статті є подібними, що дозволяє розглядати їх як одну функцію, основна мета якої – маніпулювати емоційними відчуттями та оцінними орієнтаціями читача. В такому ракурсі відносимо до поданих вище функцій такі заголовки: *NKM: "Royal en est à attendre que son ex la nomme quelque part"; La vraie nature de Marine Le Pen*.

Розглядаючи прагматичний аспект заголовків як реалізацію міфологізованих образів французьких жінок-політиків, ми також урахуватимемо такі риси, як еталонність та нормотворчий фактор мови ЗМІ, які впливають на рівень етнічної мовної культури у цілому. Фокусуємо увагу на зазначених вище питаннях, можна зробити висновок про масивне "вторгнення" мовної стихії у мовний простір ЗМІ. Це дозволяє усвідомити факт зниження мовної планки, зменшення пафосності та зростання експресивності та "особистісного" начала мовного простору ЗМІ, що відображається, у тому числі, й на текстовому рівні періодичних видань. Поділяючи думку російської дослідниці щодо цих новонабутих рис ЗМІ, які вона досліджувала на прикладі російських засобів масової інформації, ми вважаємо таку тенденцію симптоматичною і для СФПВ, "масовізація" мовного простору яких є однією з їхніх характерних ознак.

Декодування заголовків СФПВ є складним завданням, оскільки газетні статті на політичну тематику виступають частиною політичного дискурсу, а будь-який дискурс є явищем комплексним, тому вимагає залучення наукових методів різних дисциплін. На нашу думку, знання культурного базису франкомовного соціуму та архетипної основи універсальних жіночих образів допомагає краще зрозуміти сутність та зміст заголовків статей СФПВ.

Для більш яскравого розуміння особливостей втілення універсальних жіночих образів у заголовку видається необхідним розглянути їх за певними функціонально-семантичними критеріями. Варто зазначити, що існує досить багато класифікацій газетних заголовків, які враховують різні критеріальні показники. Це пояснюється багатоаспектністю явища заголовку, що ускладнює його таксономізацію.

Ураховуючи специфіку нашого дослідження, ми спиратимемось на семіотичну класифікацію заголовків О.Ткаченка й Л. Грицюк, які розробили її на основі тріади знаків Ч. Пірса [4; 7]. Така класифікація засновується на рівні семантичних та структурних

зв'язків заголовку із текстом публікації та зумовлюється думкою про те, що у заголовку виражається низька, висока або гранично висока символічна образність. Такий критерій дає дослідникам змогу виокремити такі типи заголовків як заголовки-індикатори, заголовки-образи та заголовки-символи.

До *заголовків-індикаторів* відносяться заголовки, позначені актуальним, репортажним методом викладення теми та повною відсутністю образності. У таких заголовках домінує словникове значення слів, а значення номінативного заголовного виразу відповідає змістово-фактуальній інформації тексту. Прикладом таких заголовків у СФПВ стають такі заголовки з видань *Le Monde*, *Le Figaro*, *L'Express*, *Le Point*: *Ségolène Royal réaffirme l'autorité des politiques sur la direction de la BPI* ; *Ségolène Royal distribue les bons et les mauvais points aux socialistes* ; *L'avenir Aubry suspendu au procès de l'amiante* ; *Législatives : Martine Aubry fait campagne contre Jean-Luc Mélenchon* ; *Marine Le Pen mise sur une "recomposition autour du FN"* ; *NKM prépare son arrivée à Paris* ; *NKM candidate à la mairie de Paris*.

Вищенаведені приклади найдоцільніше розглядати тільки за рівнем їх інформативності та фактологічності, оскільки рівень образності є нульовим: автор повідомляє нам про ту чи іншу подію у професійному житті жінки-політика та не вкладає додаткових смислів у заголовок. Наведений тип заголовків не становить предмет нашого дослідження через відсутність образності, а, отже, і алегорично-метафоричних нашарувань. Наукову цікавість для нашого дослідження представляють інші два типи заголовків, на основі яких можна досліджувати мовне втілення універсальних жіночих образів, до яких звертається французький політичний дискурс.

Заголовки-образи являють собою заголовки, у яких вербалізується переносне, концептуальне значення лексем, які можуть набувати алегоричної та метафоричної образності та вимагати оцінку прочитаного читачем. Асоціативно-образний ряд є сильно вираженим, що активує в адресата національно-етнічні концепти та ремінісценції з культурного здобутку свого народу. Варіантами заголовків-символів є: *Quand le PS se déchirait entre Aubry et Royal* ; *Pourquoi le PS reste au chevet de Ségolène Royal* ; *Royale rupture* ; *A Toulouse Martine Aubry peaufine sa stature* ; *La vraie nature de Marine Le Pen* ; *Jean-Marie Le Pen et sa "petite bourgeoise" de fille Sa grossesse "verte"* ; *Nathalie Kosciusko-Morizet : "Trop bling-bling, trop mariage gay" selon Buisson*.

Для інтенсифікації змісту заголовка на лексико-фразеологічному рівні використовуються конкретні мовностилістичні прийоми, які, засновуючись на поданих вище прикладах, можна охарактеризувати так:

1. Оказіональні фразеологізми (*revenir dans le jeu, PS se déchirait, PS reste au chevet de Ségolène Royal, le dialogue des sourds, entre NKM et Hidalgo les fleurets ne sont pas touchetés*);
2. Лексеми, переосмислені метафорично (*La vraie nature de Marine Le Pen, Le Pen espère gagner les électeurs l'UMP dans les duels avec le PS, Marine Le Pen : une femme politique ou une icône, NKM, l'égérie Sa grossesse "verte", l'affranchie, Du bébé Chirac à la porte-parole de Sarkozy, Christiane Jacob traite Marine Le Pen d'"héritière*);

3. Жаргонізми (*trop bling-bling, trop mariage gay*);
4. Гра слів (*Royale rupture, les nouveaux hommes forts de Marine Le Pen*);
5. Парцеляція підрядної частини складнопідрядного речення (*quand le PS se déchirait entre Aubry et Royal ; pourquoi le PS reste au chevet de Ségolène Royal, Du bébé Chirac à la porte-parole de Sarkozy*);
6. Інверсія (*en coulisses Martine Aubry ronge son frein ; à Toulouse Martine Aubry peaufine sa stature*)

Як уже зазначалося, заголовки-образи спрямовують оцінну реакцію адресата. Послуговуючись оцінним критерієм, на основі поданих прикладів заголовків-образів можна прослідкувати евалюативний елемент особистостей французьких жінок-політиків, який, у найчастотніших варіантах, є негативно забарвленим. Варто наголосити, що більшість подібних заголовків є негативно забарвленими не тільки у випадку, коли вони описують політичну діяльність жінки-політика (у такому разі негативним буде і змалювання чоловіка-політика), а в аспекті їх родинних відносин (*Jean-Marie Le Pen et sa "petite bourgeoise" de fille; Christiane Jacob traite Marine Le Pen d'"heritiere"*) та статевої приналежності узагалі (*Les nouveaux hommes forts de Marine Le Pen; Marine Le Pen : une femme politique ou une icone; Sa grossese "verte"; Du bebe Chirac a la porte-parole de Sarkozy*).

Заголовки-символи позначені найвищим ступенем образності та активують у свідомості адресата переосмислені, підтекстові значення лексем та лексичних зворотів. Заголовки-символи є тісно пов'язаними зі специфікою національного світобачення, тобто особливими етнічними образами франкомовної спільноти, а також образами, пов'язаними з їх історичним розвитком. Саме завдяки заголовкам-символам уможливорюється співвіднесеність осіб сучасних французьких жінок-політиків із чотирма виділеними нами міфологізованими жіночими образами. Яскравим прикладом заголовків-символів у СФПВ є: **Ségolène Royal**: *Marie-Ségolène du Poitou rêve de retrouver la cour; Ségolène Royal : récompensée comme une courtisane de petit rang ; L'impossible retour de Ségolène Royal, la duchesse du Poitou ; Nathalie Kosciusko-Morizet : Nouvelle Jeanne d'Arc de XXI siècle ?; Municipales à Paris : La marquise NKM se moque de la malédiction de la mage Buisson ; Pour entrer dans la cour des grands, NKM aiguise ses attaques : Une ambitieuse au destin national ? ; La vierge de miséricorde et la Dame de fer.*

У мовному просторі СФПВ символізації можуть набувати лексичні одиниці та вирази, які раніше їй не мали, але які будуть зрозумілими франкомовному читачеві. Таким чином, до заголовків-символів ми віднесли заголовки, асоціативно-образний ряд яких пов'язаний з історичним минулим Франції (*retrouver la cour; récompensée comme une courtisane de petit rang ; la duchesse du Poitou, Nouvelle Jeanne d'Arc de XXI siècle; La marquise NKM ; la cour des grands; Une ambitieuse au destin national ?*), біблійну символіку (*La vierge de miséricorde*) та європейські оказіональні фразеологізми (*la Dame de fer*). Дворянський ранжир (*marquise, baronne, courtisane, duchesse*) у заголовках може інтерпретуватися у термінах рівня політичного статусу, який має та чи інша французька жінка-політик, таким способом співвідносячи її особу з певними жіночими міфологізованими образами.

Питання семіотичної класифікації заголовків сучасної преси виявляється недостатньо яскраво висвітленим у працях дослідників, проте представляє важливий напрямок лінгвістичних та журналістських студій, оскільки є складовою частиною політичного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
2. Блисковський З. Д. Муки заголовка. М.: Книга, 1981. – 111 с.
3. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
4. Грицюк Л.Ф. Образно-семантичний підхід до класифікації заголовків // Мовознавство. – 1992. – № 2. – С. 51-56.
5. Євграфова А. О. Заголовок як актуалізатор текстової інформації // Стиль і текст. – 2003. – С. 141-149.
6. Михайлин І. Л. Основи журналістики: [Підручник] – 3-є вид., доп. і поліпш. / І.Л. Михайлин – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
7. Ткаченко О.Н. Синтаксические характеристики заглавия как знака текста в синтагматике и прагматике. – К.: Наук. думка., 1984. – 119 с.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

1. Le problème catalan de Marine Le Pen – [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: <http://droites-extremes.blog.lemonde.fr/2012/10/10/le-probleme-catalan-de-marine-le-pen/> (дата звернення 23.01.2012).
2. Aubry et Royal, retours sur scène – [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: http://www.lexpress.fr/actualite/politique/aubry-et-royal-le-retour-des-ex_1222744.html (дата звернення 02.02.2013).
3. NKM candidate à Paris – [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/07/04/nkm-sera-candidate-dans-le-14e-arrondissement_3442013_823448.html (дата звернення 12.03.2013).
4. Municipales: Bertrand Delanoë tacle NKM Mme "Condescendante" – [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: http://www.lexpress.fr/actualite/politique/municipales-bertrand-delanoe-tacle-nkm-mme-condescendante_1264843.html (дата звернення 13.04.2013).
5. Ségolène Royal réaffirme l'autorité des politiques sur la direction de la BPI – [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: http://www.lexpress.fr/actualite/politique/segolene-royal-reaffirme-l-autorite-des-politiques-sur-la-direction-de-la-bpi_1250048.html (дата звернення 02.04.2013).

6. La vraie nature de Marine Le Pen – [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: http://www.lemonde.fr/politique/article/2012/09/22/la-vraie-nature-de-marine-le-pen_1764003_823448.html (дата звернення 02.11.2012).
7. Royale rupture Pen – [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: http://www.lexpress.fr/actualite/politique/l-histoire-vraie-d-une-rupture_476403.html (дата звернення 20.12.2012).
8. La vierge de miséricorde et la Dame de fer – [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <http://www.lepoint.fr/actualites-chroniques/2007-05-17/la-vierge-de-misericorde-et-la-dame-de-fer/989/0/183486> (дата звернення 22.02. 2012).
9. L'impossible retour de Ségolène Royal, la duchesse du Poitou – [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: http://www.lexpress.fr/actualite/politique/l-impossible-retour-de-segolene-royal-la-duchesse-du-poitou_1207522.html (дата звернення 11.02.2013).